

Бардіна Н. В.,

доктор філологічних наук, професор кафедри іноземних мов професійного спілкування
Міжнародного гуманітарного університетуЛІКВОРОНІМ *MILK* У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті з використанням методу семіотичного аналізу на матеріалі словників і Британського Корпусу текстів проведено дослідження ліквороніма *Milk*, що надало підстави зробити висновок про часткову розбіжність між сучасними лінгвістичними описами та уявленням носіїв мови про значущість означуваного предмету.

Ключові слова: англійська мова, семіотика, лінгвоментальність.

Сучасна лінгвістика розвивається у загальнонауковій парадигмі постмодернізму під гаслом, проголошеним видатним філософом та методологом Полом Фейєрабендом “Anything goes”. Це означає, що будь-який феномен дослідники мають розглядати не в межах окремої науки або конкретного методу, а в межах проблеми, для чого використовують різні методи та підходи.

Проблема, до якої звернулася авторка цієї статті, полягає у тому, що й досі при описі мовних явищ нерідко обмежуються традиційними структурним або новітнім когнітивним аналізами, нехтуючи поєднанням лексикографічного (структурного) методу зі вживанням слова у дискурсі, асоціаціями мовців. Це віддаляє мову як форму існування людини від самої людини, робить неефективним викладання іноземних мов, міжкультурну комунікацію. Вже всім лінгвістам відомо, що неможливо вивчити мову, з одного боку, лише за словниками та граматики, а з іншого, – за допомогою «прямого методу»: спілкування з носіями іноземної мови (перешкоджають соціальний, віковий, територіальний, ситуативний чинники). Лише погляд на мову як мінливу семіосферу (термін Ю.М. Лотмана), що приховує не усвідомлені значення, асоціації, культурні звички пращурів, надає перспективу хоча б наблизитися до сутності тієї чи іншої мови.

Новизна наукового дослідження може бути обумовлена новизною методу та / або новизною предмету.

У статті наявні обидві ознаки: вперше розглянуто онім *Milk* з боку синхронії, діахронії, лексикографічної експлікації та сприйняття цього концепту носіями англійської мови.

Термін «лікворонім» запропоновано авторкою на позначення вербалізації будь-якої рідини. Ця розмита множина семіосфери містить назви рідини природної та штучної, антропої та стихійної, істотної та неістотної тощо. Математичний термін «розмита множина» використовують у сучасній когнітивній лінгвістиці (Е. Рош) для підкреслення того, що у мові немає чіткої вербальної сітки: теорія фамільної схожості пояснює, чому, наприклад, кит у лінгвоментальності це риба, борщ російськомовні «наливають», українці «насіпають», а британці обмежуються недиференційованим «give me». Вбачається, що сучасна мовна «множина» розмита не лише за горизонталлю (у синхронії), але й за вертикаллю (діахронії).

Саме такими припущеннями було обрано **методи та матеріал** даної розвідки. Природно, для збирання та обробки мовних фактів використано операції аналізу, синтезу, умовиводу. Крім того, знаряддям дослідження послуговували методи порівняльно-історичний, структурно-семіотичний, метод психолінгвістичного моделювання. Це, у свою чергу, було зумовлено **метою** дослідження:

з'ясувати відповідність лінгвістичних описів ліквороніма *Milk* вживанню його британцями у мовленні та підсвідомому сприйняттю цього феномену. Для першого етапу були використані матеріали етимологічного, енциклопедичного, тлумачного словників, словника ідіом, для другого – матеріали асоціативного словника та Національного Британського корпусу текстів (див. Література).

Про походження ліквороніма *Milk* досі ведуть дискусії. Справа у тому, що у сучасній англійській мові існують три слова «milk» – субстантив, дієслово та ад'єктив. Тлумачні та енциклопедичні словники завжди на першому місці розташовують саме лікворонім, саме як назву рідини сприймає слово електронний перекладач.

Але ж етимологи доводять, що первинною була назва дії. Праїндоевропейський корінь **melg-* мав значення не тільки ‘доїти’, але й ‘пестити перед смиком’, тобто вербалізував рухи рук доярки.

Вбачається, що на користь саме такого висновку, зробленого за допомогою порівняльно-історичного методу (Old English *melcan, milcian, meolcian* «to milk, give milk, suckle,» from Proto-Germanic **melk-* «to milk» (cognates: Dutch *melken*, Old High German *melchan*, German *melken*), from PIE root **melg-*), свідчать декілька сучасних лінгвістичних гіпотез й експериментальних досліджень. По-перше, це гіпотеза Б. Серебреннікова про те, що онтогенез мовлення дитини відповідає філогенезу розвитку мови людини взагалі. По-друге, це експериментальні дослідження дитячого мовлення видатними вченими ХХ століття О. Лурія та Р. Якобсоном. Відповідно спостереженням О. Лурія дитина сприймає слово не як назву предмету, явища, якості, але як знак цілісної ситуації: коли, наприклад, дорослий каже: «Лялька спить», дитина це розуміє як фрагмент світу «лялькоспання» з усіма відповідними асоціаціями. Згідно із спостереженнями Р. Якобсона, першими приголосними звуками, які вимовляє малюк будь-якої етнічної приналежності, є губні та задньоязикові. Акустико-психологічні дослідження того ж Р. Якобсона, проведені у співавторстві з Г. Фантом і М. Галле, довели, що низькотоноальні звуки, до яких належать [m], [l], викликають у людини асоціації з тишею, зануренням до себе, лагідністю, а переривчастий звук [k] пов'язаний із картиною різкого непередбачуваного руху.

Цікаво, що в англійській мові ці асоціації реалізовано в ідіомах. Негативні конотації пов'язані у перенесеному значенні дієслова: ‘to use (something or someone) in a way that helps you unfairly’. Позитивна сема ‘доброта’ наявна у висловах з ключовим субстантивом «milk of human kindness» (уперше використане Шекспіром у 1605 р.), “land of milk and honey” (переклад з Біблії). Таким чином, можна припустити, що ці асоціації присутні й у системі лінгвоментальності сучасних мовців. А сам лікворонім з'явився в наслідку метонімічного перенесення назви зі ситуації на кінцевий продукт.

Основні складові значення онімів фіксують енциклопедичні та тлумачні словники. В універсальному «New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language» наведено таку дефініцію ліквороніма:

“**Milk** – a white or yellowish liquid consisting of small fat globules suspended in watery solution, secreted by the mammary glands for the nutrition of the newborn. It contains all the nutrient substances (proteins and enzymes, fats, sugars, minerals and vitamins) necessary for growth, but is deficient in iron || such a secretion drawn from a cow, goat etc. for use as human food || a liquid resembling this secretion, e.g. coconut juice or latex **to cry over spilled** (or **spilt**) **milk** to regret or fuss about something that cannot be remedied” [с. 634].

Як бачимо, словникова стаття містить опис значення, яке О.О. Потебня вважав «далеким», тим, що наближується до поняття як до своєї *межі* та не включено до мовної свідомості під час вживання слова мовцями. Інтегральною семою є ‘liquid’, що й надало нам можливість віднести *Milk* до лікворонімів. Семи, що вказують на колір (‘white or yellowish’), походження (‘secret’ ‘mammary glands’), використання (‘food’), можна вважати основними диференційними.

Саме колір уможливив перенесення назви на інші типи рідини «a liquid resembling milk in appearance: as

a : the latex of a plant

b : the juice of a coconut composed of liquid endosperm

c : the contents of an unripe kernel of grain”

Хоча це питання є проблемним; у структурній парадигмі назва кольору має мати опозицію, чого не має онім *Milk*. Для визначення семантики лексеми достатньо вказати лише на семи, що стосуються секрету, залози, ссавців та призначення до їжі. Може, саме тому словник *Merriam–Webster*, який позиціоновано як лінгвістичний, що, як підкреслюють автори, містить повне значення лексеми *Milk* і саме з якого наведено приклади метафоричних перенесень, не включає до опису колір: “a fluid secreted by the mammary glands of females for the nourishment of their young; especially : cow’s milk used as a food by humans”.

Але тут відзеркалено антропоцентричне мислення авторів: тварини відокремлені від людини. Хоча для носіїв будь-якої мови важливі лише основні компоненти значення і для визначення досліджуваного ліквороніма достатньо згадати, на нашу думку, лише секрет, ссавців, їжу.

Периферійні універсальні семи можуть стати найважливішими у системі лінгосвідомості та комунікації. Так, наприклад, згаданий в універсальному словнику компонент молока жир («fat») надав можливість появи прагматично орієнтованих синтагм «Whole milk» (цільне, натуральне молоко), «Skimmed milk» (молоко, з якого знято жир), «Semi-skimmed» (напівзнежирене молоко).

Деякі композити вказують на усвідомлення виразного смаку молока, наприклад, ад’ектив *Milk-and-water*, який словники визначають як ‘insipid’, ‘такий, що не має смаку’, вірніше було би перекладати ‘ні те, ні се’, підкреслює виразний смак, поживність молока. Крилатий вислів (що, до речі, канадського походження) «*to cry over spilled (or spilt) milk*» свідчить про цінність молока у свідомості носіїв англійської мови.

Для дослідження реального використання ліквороніму *Milk* було використано матеріали Британського Національного корпусу текстів, який містить зразки писемних текстів різних функціональних стилів, а також розмовного мовлення (усього більш ніж 1000 слів).

Лексему *Milk* було зафіксовано 4737 разів. Більшість зі слововживань субстантиви. Аналіз текстів показав, що сучасні британці звертають увагу на кількість молока (*7 pints of milk, a glass of skimmed milk*), його шкідливість у натуральному вигляді для дорослих (*Milk aggravates (<) and causes diarrhea and vomiting; sour vomiting; sour curds in the stool. Your daily half pint of milk must be skimmed milk. Babies have very immature immune systems*

and rely upon breast milk to make up for this deficiency as it contains protective factors.). Вживані фразеологізми мають переважно іронічне, прагматичне значення (*Why buy a cow when you can milk for free. Why buy a cow when milk is so cheap*). У такому ж аспекті перероблено відомі літературні фразеологізми високого стилю (*He was going to feed on honey dew and drink the milk of Paradise*).

Такі результати є дуже цікавими. Здається, що британці дуже обережно ставляться до чистого вживання молока, хоча традиційно додають його до чаю: колись вважали, що чаєм без додавання молока можна отруїтися. Але ж за статистикою 2012 року саме Британія посідає третє місце у світі за виробництвом та споживанням молока

З метою виявлення особливостей зберігання ліквороніму у мовній свідомості сучасних британців було проаналізовано Единбурзький асоціативний словник, побудова якого дозволяє вивити не лише асоціації на лексему як стимул, але й частотність використання лексеми в якості асоціації на інші стимули.

Найчастотнішими асоціаціями на стимул *Milk* були *cow* (14%), *drink* (11%), *shake* (8%) і по 5% *bottle, water, white*.

Асоціація *Milk* була надана респондентами переважно на наступні стимули: *cow (cows)* (разом 10%), *churn* (7%), *dairy* (6%), *carton* (5%).

Така розбіжність між словниковими дефініціями та слововживанням у дискурсі, асоціаціями свідчить про те, що мовна свідомість, лінгвоментальність сучасних британців більш прагматична, утилітарна, ніж це собі уявляють класичні лексикографічні описи.

Безумовно, ця тема потребує подальшої розробки, але, сподіваємось, що наша розвідка буде корисною і з точки зору методології лінгвістики, і у практиці викладання англійської мови та міжкультурній комунікації.

Література

1. New Webster Dictionary and Thesaurus of the English Language: Library Larousse, 1993. – 1248 p.
2. McGraw-Hill Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs. © 2002 by The McGraw-Hill Companies, Inc.
3. Merriam Webster : Dictionary and Thesaurus [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/>
4. British National Corpus. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>
5. Edinburgh Associative Thesaurus: [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.eat.rl.ac.uk/>

Бардина Н. В. Ліквороним Milk в сучасному англійському мові

Анотація. В статті с використанням метода семиотического аналізу на матеріалі словарей і Британського Корпуса текстів проведено дослідження ліквороніма Milk, що дало основание сделать вывод о частичном несовпадении современных лингвистических описаний и представлений носителей языка о значимости называемого предмета.

Ключевые слова: английский язык, семиотика, лингвоментальность.

Bardina N. Liquoronym Milk in modern English language

Summary. This article applies the method of semiotic analysis to the material of various dictionaries and British National Corpus with the purpose to study the liquoronym Milk. The results of the study lead to a conclusion of partial discrepancy between the modern linguistic descriptions and the views of the native speakers regarding the meaning of this liquoronym.

Key words: English language, semiotics, linguo-mentality.